

+

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

**LIETUVOS
AUKŠČIAUSIOJO TEISMO**

PRAKTIKOS APŽVALGA

2022 m. spalio

PARENGTA

**LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ GRUPĖS**

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos. Šis dokumentas yra skirtas tik informavimo tikslais. Oficialius ir nesutrumpintus sprendimų tekstus galite rasti LAT interneto svetainėje www.lat.lt.

TURINYS

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS	4
ANK 39 straipsnio taikymas	4
<i>Dėl administracinio nusižengimo teisenos nutraukimo suėjus ANK 39 straipsnyje nustatytam terminui</i> .	4
ANK 355 straipsnio 11 dalies taikymas	5
<i>Dėl ANK 355 straipsnio 11 dalyje nurodyto administracinio nusižengimo dalyko</i>	5
ANK 488 straipsnio 1 dalies taikymas	5
<i>Dėl viešosios rimties trikdymo</i>	5
ANK 547 straipsnio 1 dalies taikymas	6
<i>Dėl atsakymo teikti informaciją visuomenės informavimo priemonių atstovams, trukdymo žurnalistams atlikti profesines pareigas</i>	6
II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS	8
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas	8
BK 154 straipsnio 1 dalies taikymas	8
<i>Dėl ant kelio padaryto užrašo pripažinimo duomenimis, o ne nuomone</i>	8
BK 228 straipsnio 2 dalies taikymas	9
<i>Dėl kitokios asmeninės naudos turinio</i>	9
BK 281 straipsnio 2 dalies, 281¹ straipsnio 1 dalies taikymas	10
<i>Dėl normos-visumos ir normos-dalies konkurencijos ir griežtesnio baudimo taisyklės taikymo</i>	10
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas	13
BPK 113, 115 straipsnių nuostatų taikymas	13
<i>Dėl neturtinės žalos dydžio</i>	13
BPK 320 straipsnio 3 dalies nuostatų taikymas	14
<i>Dėl neatsakymo į esminius apeliacinio skundo argumentus</i>	14
III. CIVILINĖS BYLOS	15
Sutarčių teisė	15
<i>Dėl nuomininko teisės reikalauti nuomos sutarties pasibaigimo, kai išnuomoto daikto savininkas pasikeičia nuomotojui pasibaigus dėl reorganizavimo; dėl nuomininko galimybės atsisakyti teisės reikalauti nuomos sutarties pasibaigimo pasikeitus išnuomoto daikto savininkui</i>	15
Statybų teisė	16
<i>Dėl Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos privalomojo nurodymo dėl savavališkos statybos padarinių pašalinimo taikymo ir vykdymo termino skaičiavimo, privalomąjį nurodymą apskundus teismui</i>	16
<i>Dėl statytojo sąvokos, nuosavybės teisės įgijimo pagaminant naują daiktą</i>	17
Nemokumo teisė	18
<i>Dėl susijusių asmenų teisės bankrutuoti pagal vieną bankroto bylą</i>	18
Civilinio proceso teisė	19
<i>Dėl bylos apeliacinės instancijos teisme išnagrinėjimo neteisėtos sudėties teismo kaip absoliutaus teismo sprendimo negaliojimo pagrindo</i>	19
Vykdymo procesas	19
<i>Dėl vykdomojo rašto išdavimo pagal teismo nutartimi patvirtintą taikos sutartį ir jo pateikimo vykdyti senaties termino skaičiavimo</i>	19
<i>Dėl antstolio veiksmų, grąžinant teismo išduotą vykdomąjį raštą dėl baudos už administracinę teisės pažeidimą išieškojimo, priėmus išieškojimo negalimumo aktą ir užbaigus vykdomąją bylą</i>	20
Viešieji pirkimai	21
<i>Dėl ūkio subjekto viešojo pirkimo konkurse pateikto pasiūlymo klaidų šalinimo (tikslinimo)</i>	21

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS

ANK 39 straipsnio taikymas

Dėl administracinio nusižengimo teisenos nutraukimo suėjus ANK 39 straipsnyje nustatytam terminui

Apžvelgiamos administracinio nusižengimo bylos teiseną buvo pradėta buvusiam Lietuvos Respublikos Ministrui Pirmininkui, Lietuvos Respublikos Vyriausybės kancleriui ir Ministro Pirmininko patarėjui viešųjų ryšių klausimais dėl galbūt padaryto ANK 547 straipsnio 1 dalyje nurodyto administracinio nusižengimo, dėl to, kad 2018 m. spalio 4 d. jie, pažeisdami Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybės institucijų ir įstaigų įstatymo atitinkamas nuostatas, atsisakė pateikti visuomenės informavimo priemonių atstovėms (žurnalistėms) Lietuvos Respublikos Vyriausybės pasitarimo garso įrašą.

Apylinkės teismo 2021 m. lapkričio 30 d. nutarimu administracinio nusižengimo teiseną pagal ANK 547 straipsnio 1 dalį nutraukta, nenustačius administracinio nusižengimo požymių. Byloje buvo keliamas klausimas dėl administracinio nusižengimo teisenos nutraukimo suėjus ANK 39 straipsnyje nustatytam terminui. Nutarime apylinkės teismas konstatavo, kad *pareiškėjos apie prašomo garso įrašo sunaikinimą sužinojo 2018 m. spalio 5 d., tačiau faktiškai dar nebuvo aišku, ar tikrai buvo padarytas pažeidimas, nes LR Vyriausybės kanceliarija teisiškai argumentuotai ir motyvuotai atsakė, kodėl garso įrašo negali pateikti. Kilęs ginčas buvo sprendžiamas administraciniuose teismuose, kol LVAT 2020 m. liepos 23 d. nutartimi konstatavo, jog buvo pažeista pareiškėjų teisė gauti, rinkti ir skleisti informaciją. Darytina išvada, kad galimas trunkamasis administracinis nusižengimas paaiškėjo, kai LVAT konstatavo pareiškėjų teisių pažeidimą, todėl senaties terminas turėtų būti skaičiuojamas nuo 2020 m. liepos 23 d. ir bylos nagrinėjimo metu dar nėra pasibaigęs. Dėl to nutraukti bylą ANK 39 straipsnio pagrindu negalima.*

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija pažymėjo, kad administracinio nusižengimo bylą išnagrinėjęs teismas nutarimo (nutarties) motyvuojamojoje dalyje kitas aplinkybes, dėl kurių administracinio nusižengimo teiseną negalima ar nutrauktina, išdėsto tik tuo atveju, kai padaroma išvada, jog asmuo padarė administracinį nusižengimą (ANK 636 straipsnio 4 dalis). Teisėjų kolegija nurodė, kad sprendžiant klausimą dėl administracinių nusižengimų teisenos nutraukimo ANK 591 straipsnio 7 punkto (kai iki administracinio nusižengimo bylos nagrinėjimo pasibaigia ANK 39 straipsnyje nurodytas terminas) pagrindu yra aktualus Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2016 m. birželio 27 d. nutarime pateiktas išaiškinimas, jog tuo atveju, kai, suėjus baudžiamosios atsakomybės senaties terminams, nustatoma, kad kaltinamasis nepagrįstai buvo kaltinamas padaręs nusikalstamą veiką, turi būti priimamas išteisinamasis nuosprendis. Dėl to teisėjų kolegija išaiškino, kad nustatius, jog administracinė atsakomybėn patraukti asmenys administracinio nusižengimo apskritai nepadarė, administracinio nusižengimo teiseną nutraukiama ANK 591 straipsnio 1 punkte nurodytu pagrindu, kadangi ANK 39 straipsnio nuostatos gali būti taikomos tik nustatius, jog nusižengimas buvo padarytas.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija pirmiau nurodytus apylinkės teismo argumentus pripažino netinkamais, tačiau nusprendė, kad ši aplinkybė nesudaro pagrindo pripažinti, jog taip buvo padarytas esminis materialiosios ar proceso teisės pažeidimas, kuris galėjo turėti įtakos neteisėtiems nutarimui ar nutarčiai priimti. Kartu teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad apylinkės teismas padarė klaidingas išvadas dėl senaties termino skaičiavimo, jo pradžia siedamas su Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2020 m. liepos 23 d. nutartimi, neįvertinęs, kad šioje nutartyje nebuvo ir negalėjo būti sprendžiami klausimai, susiję su administracinio nusižengimo padarymu.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. spalio 24 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-80-594/2022

ANK 355 straipsnio 11 dalies taikymas

Dėl ANK 355 straipsnio 11 dalyje nurodyto administracinio nusižengimo dalyko

Aptariamoje administracinio nusižengimo byloje pareiškėjai kėlė statinio teisinio statuso klausimą, teigdami, kad jis negali būti laikomas ypatinguoju, nes nėra registruotas kaip savarankiška nekilnojamoji kultūros vertybė, dėl to, nesant administracinio nusižengimo dalyko, administracinė atsakomybė pagal inkriminuotą ANK 355 straipsnio 11 dalį negalima.

Teisėjų kolegija nustatė, kad nors pareiškėjui priklausantis pastatas nėra įregistruotas Kultūros vertybių registre, tačiau patenka į kultūros paveldo vietovės teritoriją ir pagal miesto savivaldybės tarybos 2013 m. liepos 18 d. sprendimu patvirtintą Specialųjį planą yra pažymėtas kaip vertingas pastatas. Nors pastatas ir neįrašytas į Kultūros vertybių registrą, tačiau yra Kultūros vertybių registre registruotos savivaldybės saugomos kultūros paveldo vietovės – miesto istorinės dalies vertingoji savybė (būdingi saviti planavimo sprendiniai, tai leidžia jį priskirti miesto modernizmo mokyklai). Teisėjų kolegija nusprendė, kad pareiškėjui priklausantis pastatas yra ir vertingųjų savybių požymių turintis objektas, ir atitinkamos kultūros paveldo vietovės vertingoji savybė. Apylinkės ir apygardos teismai teisingai pastatą pripažino ANK 355 straipsnio 11 dalyje nurodyto administracinio nusižengimo dalyku ir pagrįstai konstatavo, kad pareiškėjas, vykdydamas šios statinio griovimo darbus, neturėdamas griovimo projekto ir leidimo statinį nugriauti, savo veika, pasireiškusia neteisėtu veikimu – savavališku pastato griovimu, padarė ANK 355 straipsnio 11 dalyje nustatytą administracinį nusižengimą. Administracinis nusižengimas padarytas tyčia, suvokiant griauamo objekto vertingumą, jam taikomą apsaugą, tačiau sąmoningai pasirenkant teisės aktams prieštaraujantį veikimo būdą – vykdant saugomo pastato griovimo darbus.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija dėl šios dalies paliko galioti apylinkės teismo nutarimą ir apygardos teismo nutartį be pakeitimų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. spalio 27 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-79-697/2022

ANK 488 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl viešosios rimties trikdymo

Šioje administracinio nusižengimo byloje asmuo buvo nubaustas pagal ANK 488 straipsnio 1 dalį už tai, kad jis 2021 m. gegužės 11 d. apie 6.10 val. šalia esančio gyvenamojo namo, pievoje melžė karves melžimo aparatu, kuris kėlė garsų triukšmą ir taip trikdė viešąją rimtį. Administracinė atsakomybėn patraukto asmens atstovas prašė atnaujinti administracinio nusižengimo bylą, panaikinti apylinkės ir apygardos teismų nutartis ir administracinio nusižengimo teiseną nutraukti. Jis ginčijo, kad tokiais pirmiau nurodytais veiksmais yra padarytas administracinis nusižengimas, nurodytas ANK 488 straipsnio 1 dalyje, kurioje nustatyta atsakomybė už viešosios rimties trikdymą.

Teisėjų kolegija nurodė, kad pagal ANK 488 straipsnio 1 dalį viešąją rimtį trikdyti galima šauksmais, švilpimu, garsiu dainavimu arba grojimu muzikos instrumentais, kitokiais garsiniais aparatais ar kitais triukšmą keliančiais veiksmais. Šio nusižengimo sudėtis yra materialioji, nes yra būtina nustatyti padarinius, t. y. kad pirmiau nurodytais veiksmais yra trikdoma asmenų ramybė, poilsis ar darbas. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad karvių melžimas melžimo aparatu nepatenka į pirmiau nurodytų veiksmų sritį, nes ši veikla, būdinga kaimiškoms gyvenvietėms, negali būti laikoma grojimu kitokiais garsiniais aparatais, taip pat priskiriama kitiems triukšmą keliantiems veiksams (pavyzdžiui, garsiam beldimui į langus, garsiai leidžiamai muzikai), kuriais yra trikdoma asmenų ramybė, poilsis ar darbas. Taigi karvių melžimas melžimo aparatu, kurio skleidžiamas garsas jam veikiant yra pastovus, nelaikytinas triukšmą keliančiu veiksmu, kuriuo yra trikdoma asmenų ramybė, poilsis ar darbas, nes melžimo aparato paskirtis yra karvių melžimas (konkrečios ūkinės veiklos atlikimas), o ne triukšmo (muzikos, šauksmų, garsaus dainavimo, grojimo ir pan.) skleidimas. Teisėjų kolegija konstatavo, kad apylinkės ir apygardos teismai padarė neteisingą išvadą, priskirdami karvių melžimą melžimo aparatu kitiems triukšmą keliantiems veiksams, trikdantiems asmenų ramybę,

poilsį ar darbą. Vis dėlto teisėjų kolegija pažymėjo ir tai, kad jei, pavyzdžiui, nakties metu melžimo aparatas būtų įjungiamas tikslingai, siekiant ne atlikti jam priskiriamą funkciją – pamelžti karves, bet trikdyti kaimynų ramybę (poilsį, miegą), šis veiksmas (melžimo aparato įjungimas, neturint tikslo jo naudoti pagal paskirtį) galėtų būti priskiriamas prie kitų triukšmą keliančių veiksmų. Šioje byloje nenustatyta, kad ūkininkas kartu su sutuoktine apie 6.10 val. ryto, melžimo aparatu melždamas karves, šį aparatą būtų naudojęs ne pagal paskirtį ir tokiais veiksmais būtų trikdęs ANK 488 straipsnio saugomą objektą – viešąją rimtį.

Kartu teisėjų kolegija nustatė, kad apylinkės ir apygardos teismai tinkamai neatskleidė administracinę atsakomybę patraukto asmens kaltės. Apylinkės teismo nuomone, ūkininkas veikė netiesiogine tyčia, nes, pastatydamas mobilų melžimo agregatą, skleidžiantį triukšmą, arti nukentėjusiosios namų valdos, suvokė, kad gali būti trikdoma viešoji rimtis, ir nors tokių padarinių nenorėjo, bet sąmoningai leido jiems atsirasti. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad apylinkės teismas nenurodė, jog administracinę atsakomybę patrauktas asmuo būtų suvokęs pavojingą veikos pobūdį. Siekiant nustatyti netiesioginę tyčią asmens veiksmuose, reiktų įrodyti, kad asmuo suvokė, jog renkasi teisei priešingą veiksmą (nagrinėjamoje situacijoje teismas turėjo nustatyti, kad ūkininkas suvokė, jog savo pievoje melždamas karves melžimo aparatu nusižengia įstatymo reikalavimams), numatė, kad dėl pirmiau nurodyto elgesio gali būti trikdoma asmenų ramybė ir poilsis, ir nors nenorėjo šių padarinių, bet sąmoningai leido šiems padariniams atsirasti. Teisėjų kolegija šioje situacijoje neižvelgė nei veikimo netiesiogine tyčia, nes ūkininkas negalėjo suvokti, kad karvių melžimas melžimo aparatu savo pievoje yra pavojinga veikla, nei veikimo tiesiogine tyčia, nei juo labiau veikimo neatsargia kaltės forma. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį, kad administracinę atsakomybę patrauktas asmuo karves melžė įprastu tokiai veiklai laiku – apie 6.10 val., nes visuotinai žinoma aplinkybė, kurios papildomai nereikia įrodinėti, kad karvės rytais yra melžiamos anksti, siekiant suspėti pristatyti pieną į surinkimo punktą, iš kurio pienas yra išvežamas taip pat anksti ryte. Teismai neįvertino nei to, kad karvės daugiau nei 30 metų yra melžiamos toje pačioje vietoje, nei to, kad nukentėjusioji, kuri kaimynystėje sodybą įsigijo 2017 m., dėl karvių melžimo anksčiau pretenzijų nereiškė. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad kaimynų tarpusavio nesutarimai neturi būti dirbtinai kriminalizuojami, siekiant savanaudiškų tikslų, pavyzdžiui, pasitelkiant policijos pareigūnus kaimynui pamokyti. Vis dėlto ir asmenys, vykdanys ūkinę veiklą, kuriai yra naudojami triukšmo šaltiniai, turėtų siekti, kad šia veikla nesukeltų jokių nebūtinų nepatogumų šalia gyvenantiems asmenims.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija apylinkės ir apygardos teismų nutartis panaikino, o administracinio nusižengimo teiseną nutraukė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. spalio 31 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-81-594/2022

ANK 547 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl atsisakymo teikti informaciją visuomenės informavimo priemonių atstovams, trukdymo žurnalistams atlikti profesines pareigas

Pareiškėjas, nukentėjusiųjų (žurnalisčių) atstovas, prašyme atnaujinti administracinio nusižengimo bylą nesutiko su bylą nagrinėjusių teismų pateiktu ANK 547 straipsnio 1 dalies nuostatų aiškinimu ir taikymu už atsisakymą pateikti visuomenės informavimo priemonių atstovams (žurnalistams) Lietuvos Respublikos Vyriausybės pasitarimo garso įrašą.

Teisėjų kolegija pirmiausia nurodė, kad ANK 547 straipsnio 1 dalyje nustatytas nusižengimas gali būti padaromas tiek paties vadovo atsisakymu pateikti visuomenės informavimo priemonių atstovams prašomą informaciją, tiek jo vadovaujamos įstaigos darbuotojų atsisakymu pateikti šią informaciją. Be to, šis nusižengimas gali būti padaromas ne tik veikimu, bet ir neveikimu. Šio administracinio nusižengimo subjektas gali būti ne tik valstybės ir savivaldybių įstaigų vadovas, bet ir valstybės ir savivaldybių institucijų vadovas (aptariamasis administracinio nusižengimo bylos atveju Ministras Pirmininkas), nusižengimas gali būti padaromas tiek tyčia, tiek dėl neatsargumo.

Viena iš būtinų sąlygų, sprendžiant administracinės atsakomybės pagal ANK 547 straipsnį klausimą, teisėjų kolegijos nuomone, yra tai, ar valstybės ar savivaldybės institucijos ar įstaigos vadovas (jo vadovaujama įstaiga) apskritai disponuoja informacija, kurią prašo pateikti visuomenės informavimo priemonių atstovai. Šioje administracinio nusižengimo byloje teisėjų kolegija nustatė, kad už Vyriausybės pasitarimų organizavimą, jų techninį aptarnavimą, Vyriausybės pasitarimų protokolų rengimą ir skelbimą Vyriausybės kanceliarijos dokumentų mainavietėje, šių protokolų saugojimą bylai aktualiu laikotarpiu buvo atsakinga Vyriausybės kanceliarija. Vyriausybės pasitarimų įrašų darymas, jų saugojimas ir viešinimas byloje aptartuose teisės aktuose nebuvo numatytas ir nebuvo reglamentuotas. Pagal byloje nustatytas aplinkybes, 2018 m. spalio 3 d. Vyriausybės pasitarimo garso įrašas buvo daromas Vyriausybės kanceliarijos darbuotojų iniciatyva, išskirtinai tik teisingos informacijos pasitarimo protokole užfiksavimo tikslais. Taigi teisėjų kolegija nusprendė, kad administracinio nusižengimo bylą nagrinėję teismai, atsižvelgdami, be kita ko, į institucijų, į kurias nukentėjusiosios kreipėsi dėl informacijos pateikimo, veiklos teisinį reglamentavimą ir byloje esančių įrodymų visumą, pagrįstai konstatavo, jog prašoma pateikti informacija disponavo tik Vyriausybės kanceliarija, todėl šioje byloje tik Vyriausybės kancleris, kaip Vyriausybės kanceliarijos vadovas, ir galėtų būti aptariamo administracinio nusižengimo subjektas.

Teisėjų kolegija išaiškino, kad kita patraukimo atsakomybės pagal ANK 547 straipsnio 1 dalį būtina sąlyga yra atsisakymas teikti informaciją visuomenės informavimo priemonių atstovams, išskyrus pagal Lietuvos Respublikos įstatymus neskelbtiną informaciją, nenurodant atsisakymo pateikti prašomą informaciją priežasties; trukdymas žurnalistams atlikti profesines pareigas. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad svarbus yra ne tik pats atsisakymas teikti informaciją visuomenės informavimo priemonių atstovams, o ir jo turinys. Byloje išaiškinta, kad atsisakymas teikti informaciją visuomenės informavimo priemonių atstovams, išskyrus pagal Lietuvos Respublikos įstatymus neskelbtiną informaciją, nenurodant atsisakymo priežasties, trukdymas žurnalistams atlikti profesines pareigas gali būti realizuoti tiek veikimu (pavyzdžiui, kai atsisakoma pateikti informaciją, visiškai nenurodant jokios priežasties arba nurodant formalias priežastis), tiek ir neveikimu (pavyzdžiui, ignoruojant gautą prašymą pateikti informaciją ir nepateikiant iš viso jokio atsakymo dėl visuomenės informavimo priemonių atstovo prašymo).

Aptariamoje byloje teisėjų kolegija nustatė, kad Vyriausybės kanceliarijos Komunikacijos departamento Ryšių su visuomene skyrius 2018 m. spalio 4 d. nukentėjusiosioms elektroniniu paštu pateikė atsakymus, kuriais buvo atsisakyta sudaryti galimybę susipažinti su garso įrašu (jį pateikti). Atsakymuose buvo nurodyta, kad, priešingai nei Vyriausybės posėdžiai, Vyriausybės pasitarimai nėra viešai transliuojami, į juos kviečiami tik suinteresuoti asmenys; pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymą ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės darbo reglamentą daromi tik Vyriausybės posėdžių garso įrašai; pagal Vyriausybės darbo reglamento 62 punktą Vyriausybės pasitarimai yra protokoluojami; protokolas parengiamas pasirašyti ne vėliau kaip antrą po pasitarimo darbo dieną; Vyriausybės pasitarimų protokolai skelbiami Vyriausybės kanceliarijos dokumentų mainavietėje ne vėliau kaip kitą darbo dieną po protokolo pasirašymo; pareiškėjų prašymu Vyriausybės pasitarimo protokolas bus pateiktas, kai tik jis bus surašytas ir pasirašytas; Vyriausybės pasitarimų garso įrašai ir jų tvarkymas nėra Vyriausybės kanceliarijai pavesta viešoji funkcija, todėl jie neskelbtini ir neteiktini; informacijai, kurios tvarkymas nėra įstatymais ir norminiais teisės aktais institucijai nustatyta viešoji funkcija, Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymo 2 straipsnio 2 dalies 1 punktą netaikomas. Teisėjų kolegija padarė išvadą, kad, esant išdėstytoms aplinkybėms, nukentėjusiosioms Vyriausybės kanceliarijos 2018 m. spalio 4 d. pateiktus atsakymus pateikti prašomą informaciją vertinti kaip nemotyvuotus, pateiktus nenurodant atsisakymo teikti informaciją priežasties, apylinkės ir apygardos teismai neturėjo pagrindo.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija paliko galioti apylinkės teismo nutarimą ir apygardos teismo nutartį be pakeitimų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. spalio 24 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-80-594/2022

II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas

BK 154 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl ant kelio padaryto užrašo pripažinimo duomenimis, o ne nuomone

Šioje baudžiamojoje byloje asmuo buvo išteisintas dėl kaltinimo pagal BK 154 straipsnio 1 dalį dėl to, kad jis viešoje vietoje tyčia purškiamaisiais dažais užrašė ant kelio asfaltuotos dangos žodžius „S. 1 km vagies namai“ ir rodyklės ženklą, nurodantį kryptį, taip savo veiksmais viešai paskleidė apie nukentėjusį tikrovės neatitinkančią informaciją, galinčią paniekinti ir pažeminti šį asmenį bei pakirsti pasitikėjimą juo. Nukentėjusiojo atstovas ir prokuroras kasaciniais skundais ginčijo teismų išvada dėl išteisintojo padaryto užrašo pripažinimo nuomone, o ne teiginiu, žodžio „vagis“ kontekstualaus aiškinimo remiantis išteisintojo parodymais ir, atsižvelgiant į tai, sąvokos „vagis“ pripažinimo perkeltine, hiperbolizuota reikšme.

Teisėjų kolegija išaiškino, kad išteisintojo užrašyta frazė „S. 1 km vagies namai“ yra konstatuojamojo pobūdžio teiginys. Tai patvirtina Vilniaus universiteto Lietuvių kalbos katedros docento A. Smetonos išvada dėl teksto suvokimo, joje pripažinta, kad užrašas yra konstatuojamojo pobūdžio teiginys. Dėl žodžio „vagis“ reikšmės teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į ankstesnį kasacinio teismo išaiškinimą, kad sąvoka „vagystė“ turi kriminalinės veikos turinį, nes asmens pavadinimas vagimi sudaro prielaidas manyti, kad apkalbėtas asmuo buvo atlikęs veiksmus, atitinkančius BK 178 straipsnio („Vagystė“) nusikalstamos veikos sudėtį. Be to, žodis „vagis“ turi neigiamą konotaciją, t. y. suteikia vadinamam objektui neigiamą atspalvį, nepriklausomai nuo jo pavartojimo konteksto.

Žemesniųjų instancijų teismai išteisinimą motyvavo tuo, kad išteisintasis žodį „vagis“ pavartojo perkeltine prasme, siekdamas išreikšti savo poziciją, kad nukentėjusysis, galimai pažeisdamas nustatytą tvarką, inicijavo gatvės keliuko dalies asfaltavimą, ir pripažino sąvoką „vagis“, atsižvelgdami į gatvės asfaltavimo istorijos kontekstą, išteisintojo nuomone. Kasacinis teismas su tokia teismų išvada nesutiko ir išaiškino, kad vieša informacija, kuri įvardijama kaip „nuomonė“, nuo pat jos paskleidimo momento turi turėti identifikuojamą ryšį su ją paskelbusiu asmeniu, t. y. žinutę skaitantis, girdintis ar kitokio pobūdžio vizualią informaciją matantis asmuo turi identifikuoti santykį su konkrečiu asmeniu ar asmenų grupe, kuri reiškia ar pareiškė tą nuomonę. Tai yra viešos, demokratinės visuomenės reikalavimas, kartu ir pagrindas visuomenės nariams naudotis saviraiškos laisve, teise kritikuoti valstybės institucijas ir pareigūnus, teisėtai būdais pareiškiant nuomonę apie politinio, socialinio gyvenimo reiškinius ar įvykius. Išteisintasis užrašą ant kelio parašė naktį, slapta, stengėsi likti anonimiškas. Išteisintasis, užrašydamas „S. 1 km vagies namai“, nepaliko jokio paaiškinimo ar kitokių aiškių užuominų, kad ši frazė sietina su kelio asfaltavimo istorija, kurią jis laikė neskaidria, taigi elgėsi ne pagal viešos, demokratinės visuomenės bei teisinės valstybės reikalavimus, tačiau jis savo poelgį nori pateisinti saviraiškos ir valstybės pareigūnų kritikos teise. Asmenys, iš karto po įvykio perskaitę šį užrašą arba informaciją apie jį sužinoję kitu būdu, suprato ar galėjo suprasti tiesiogiai, t. y. susiedami su nukentėjusiojo einamomis pareigomis, o ne su konkrečiu kelio asfaltavimo istorijos kontekstu, kuris plačiai aprašytas ir apie kurį diskutuota viešosiose informavimo priemonėse jau vėliau po įvykio. Ir pats išteisintasis ne iš karto po sulaukymo, o vėliau šią frazę susiejo su kelio asfaltavimo istorija ir su savo, kaip jis teigė, turima asmenine informacija apie kelio finansavimo istorijos neskaidrumą. Šiuo aspektu teisėjų kolegija pripažino, kad išteisintojo užrašytas ant kelio tekstas – „S. 1 km vagies namai“ žemino nukentėjusiojo kaip valstybės politiko garbę ir orumą, nes jis tuo metu ėjo labai aukštas pareigas Lietuvos valstybėje.

Kasacinis teismas nusprendė, kad išteisintojo veiksmuose išžvelgtini BK 154 straipsnyje nurodytos veikos objektyvieji požymiai, tačiau, atsižvelgiant į jo kaltės turinį, aplinkybes, nulėmusias tokios veikos padarymą (neteisingai suprasta pilietinė teisė kritikuoti valdžios atstovus, viešoji nuomonė ir jo asmeninė nuomonė dėl kelio asfaltavimo finansavimo neskaidrumo), jo veiksmai, nors ir peržengiantys saviraiškos laisvės ribas ir neteisėti, nėra tokio pavojingumo laipsnio, kuris sudarytų

pagrindą taikyti baudžiamąją atsakomybę. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad išteisintojo veiksmuose galima įžvelgti ANK 507 straipsnyje nustatyto administracinio nusižengimo veikos požymius ir pavojingumo laipsnį, tačiau šios kasacinės bylos nagrinėjimo metu jau suėjęs patraukimo už šią veiką administracinė atsakomybė terminas (ANK 39 straipsnis). Kasacinis teismas nurodė, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai pagrįstai pažymėjo, jog savo asmeninę teisę į garbę ir orumą nukentėjusysis gali ginti pareikšdamas civilinį ieškinį teisme, pareikalaudamas paneigti paskleistus duomenis, žeminančius jo garbę ir orumą, taip pat atlyginti turtinę ir neturtinę žalą, tačiau žemesnieji teismai buvo nenuoseklūs išdėstydami argumentus ir nurodydami tokį pažeistų teisių gynimo būdą. Pripažindami, kad išteisintojo padarytas užrašas ant kelio yra jo nuomonė, o ne duomenys, žemesnieji teismai paneigė pagrindą nukentėjusiajam ginti savo asmeninę teisę į garbę ir orumą civilio proceso tvarka. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad teismų proceso baigiamieji aktai turi būti logiškai nuoseklūs dokumentai, kuriuose teisiniai argumentai neturi prieštarauti išvadoms.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija pakeitė apylinkės teismo nuosprendį ir apygardos teismo nutartį, pašalindama iš jų aprašomųjų dalių tai, kad išteisintojo padarytas užrašas ant kelio asfaltuotos dangos „S. 1 km vagies namai“ yra nuomonė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. spalio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-223-697/2022

BK 228 straipsnio 2 dalies taikymas

Dėl kitokios asmeninės naudos turinio

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje žemesniųjų instancijų teismai nustatė, kad policijos pareigūnas piktnaudžiavo tarnybine padėtimi, nes tyčia veikė priešingai tarnybos interesams, pažeisdamas kaltinime pagal BK 228 straipsnį nurodytų svarbių teisės aktų, susijusių su neblaivaus asmens, vairuojančio automobilį, patikrinimu ir esant pagrindui tokio asmens patraukimu reikiamon teisinėn atsakomybėn, nuostatas. Nuteistasis, atvykęs į įvykio vietą ir radęs neblaivų vairuotoją, privalėdamas tikrinti, ar šis didesnio pavojaus šaltinio vairuotojas yra neblaivus arba kitaip apsvaigęs, šios įstatyme įtvirtintos pareigos nevykdė, leido šiam neblaiviam asmeniui toliau dalyvauti eisme ir kelti realią grėsmę visuomenei. Taip veikdamas policijos pareigūnas siekė, kad iš matymo pažįstamas to paties miesto gyventojas, kurio viešai nuomojamos pirties paslaugomis Druskininkuose su kitais policijos pareigūnais yra naudojėsis ir nuteistasis, išvengtų galimos teisinės atsakomybės. Nuteistojo gynėjas kasaciniu skundu nesutiko su apeliacinio teismo sprendimu pakeisti pirmosios instancijos teismo nuosprendį ir nuteistojo veiksmus kvalifikuoti ne pagal BK 228 straipsnio 1 dalį kaip nekvalifikuotą piktnaudžiavimą, o pagal BK 228 straipsnio 2 dalį kaip kvalifikuotą piktnaudžiavimą – piktnaudžiavimą siekiant kitokios asmeninės naudos.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad BK 228 straipsnio 2 dalyje, skirtingai nei 1 dalyje, nustatyta baudžiamoji atsakomybė ne už apysunkį, o už pavojingesnį, sunkų nusikaltimą, t. y. kvalifikuotą piktnaudžiavimą. Nustatant šiame straipsnyje esančioje teisės normoje įtvirtintą tyčinio kvalifikuoto piktnaudžiavimo, kuris pasireiškia kaltininkui veikiant tiesiogine tyčia, sudėtį, tiek turtinės, tiek kitokios asmeninės naudos siekimas visais atvejais turi būti aiškiai nustatytas, motyvuotas, o ne menamas, numanomas ar spėjamas. Aiškinant įstatyme įtvirtintus kvalifikuoto piktnaudžiavimo požymius, būtina pabrėžti svarbią aplinkybę, kad neturtinio pobūdžio naudos (kitokios asmeninės naudos) siekimas visų pirma siejamas ne su kitų asmenų neturtine nauda, o su pačiam piktnaudžiaujančiam kaltininkui, jo artimiems asmenims suteikiama gerove. Pats terminas „asmeninė nauda“ suponuoja manymą, kad naudos gavėjas pirmiausia yra šio nusikaltimo subjektas. Atsižvelgiant į asmeninės naudos turinio neapibrėžtumą įstatyme, šios neturtinės vertybės sąvokos abstraktumą, tokio kvalifikuojančio požymio taikymas galimas tik tokiu atveju, kai prieinama prie konkrečiomis bylos aplinkybėmis patvirtintos išvados, kad dėl siekiamos asmeninės naudos pobūdžio BK 228 straipsnio 1 dalyje nustatytas piktnaudžiavimo nusikaltimas yra įgavęs aiškiai didesnį pavojingumą.

Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad ir BK 228 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas nekvalifikuotas piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi arba įgaliojimų viršijimas valstybės tarnyboje nebūna padaromas kaltininkui neturint jokių tikslų, paskatų ar motyvų ir jį padaręs kaltininkas paprastai sulaukia neturtinio pobūdžio satisfakcijos (pvz., gerų santykių palaikymo, neapibrėžto pažado atsidėkoti ateityje, geranoriškumo ir pan.). Pati šio nusikaltimo valstybės tarnybai (piktnaudžiavimo) esmė yra tyčinis neteisėtas kitų asmenų interesų tenkinimas, priešingai įstatymo reikalavimams panaudojant tarnybines padėtį ir suteiktus įgaliojimus. Tai paprastai būna neteisėto piktnaudžiavimo užsakovų interesais kaltininko vykdomas tarnybos galimybių panaudojimas ar nepanaudojimas jiems reikalingam tikslui ar naudai pasiekti, dėl kurio tam tikros naudos gauna ir kaltininkas. Taigi kasacinis teismas nusprendė, kad toks pavojingas baudžiamojo įstatymo uždraustas valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens veikimas visais atvejais būna susietas su kažkieno siekiama turtinio ar neturtinio pobūdžio nauda, o jai pasiekti dažniausiai užsakomi būtini tyčiniai neteisėti piktnaudžiaujančio tarnyba kaltininko veiksmai, kuriuos įmanoma atlikti tik valstybės tarnyboje. Atlikęs tokius veiksmus, kaltininkas paprastai gauna plačiąja prasme suprantamos asmeninės neturtinio pobūdžio naudos. Būtent todėl BK 228 straipsnio 2 dalyje įtvirtintoje kvalifikuotoje piktnaudžiavimo sudėtyje nurodytos šio nusikaltimo pavojingumą didinančios aplinkybės turi būti aiškios, įrodytos ir akivaizdžiai išplaukiančios iš byloje nustatytų aplinkybių.

Byloje konstatuota, kad darydamas priešingas išvadas, nei padarė pirmosios instancijos teismas, apeliacinės instancijos teismas, pasitelkdamas įvairias aplinkybes, modifikavo kaltinimą, siekdamas nustatyti, kokios naudos siekė nuteistasis, piktnaudžiaudamas tarnyba, tačiau iš esmės galiausiai priėjo tokią pačią išvadą kaip ir pirmosios instancijos teismas – kad buvo siekta asmeninės naudos ne piktnaudžiaujančiam kaltininkui, jo artimiems asmenims ar jų šeimos nariams, o buvo siekta, kad nepatirtų nepatogumų sulaikytas neblaivus vairuotojas, tai yra išvengtų galimos teisinės atsakomybės už vairavimą neblaiviam. Teisėjų kolegija nusprendė, kad tokio pobūdžio piktnaudžiavimas, neteisėta pagalba, teikta dėl draugiškumo tik iš matymo pažįstamam žmogui, akivaizdžiai neatitinka nei BK 228 straipsnio 2 dalyje nurodyto kvalifikuojančio požymio turinio, nei jame nurodyto asmeninės naudos siekio sampratos. Neturėtų būti formuojama tokia teismų praktika, kad tyčiniai neteisėti piktnaudžiaujančio tarnyba kaltininko veiksmai, padaryti padedant pažįstamam asmeniui išvengti administracinės atsakomybės, jau vien dėl to suponuoja kitokią asmeninę naudą ir yra pavojingesni.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija panaikino apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio dalį dėl policijos pareigūno nuteisimo pagal BK 228 straipsnio 2 dalį už piktnaudžiavimą siekiant kitokios asmeninės naudos ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį, kuria policijos pareigūnas nuteistas pagal BK 228 straipsnio 1 dalį už nekvalifikuotą piktnaudžiavimą, be pakeitimų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. spalio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-176-489/2022

BK 281 straipsnio 2 dalies, 281¹ straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl normos-visumos ir normos-dalies konkurencijos ir griežtesnio baudimo taisyklės taikymo

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai skirtingai kvalifikavo kaltininko veiksmus, t. y. automobilio vairavimą esant nustatytam 2,46 promilės neblaivumui, sukeltiems keliems nukentėjusiesiems nesunkų sveikatos sutrikdymą. Apylinkės teismas kaltininko veiksmus kvalifikavo kaip nusikalstamų veikų sutaptį pagal BK 281 straipsnio 2 dalį (kelių eismo saugumo taisyklių pažeidimą, vairuojant neblaiviam, dėl kurio įvyko eismo įvykis, dėl kurio buvo nesunkiai sutrikdyta kito žmogaus sveikata) ir BK 281¹ straipsnio 1 dalį (vairavimą neblaiviam, kai nustatytas 1,51 ir daugiau promilių neblaivumas). Apeliacinės instancijos teismas pirmosios instancijos teismo nuosprendį pakeitė ir nuteistojo neteisėtus veiksmus kvalifikavo tik pagal BK 281 straipsnio 2 dalį. Kasaciniu skundu prokurorė prašė panaikinti apygardos teismo nuosprendį ir palikti galioti apylinkės teismo nuosprendį su pakeitimais.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija nurodė, kad baudžiamoji atsakomybė už kelių transporto priemonės vairavimą, kai vairuoja neblaivus asmuo (t. y. kai nustatytas 1,51 ir daugiau promilių neblaivumas), iki 2019 m. balandžio 1 d. buvo įtvirtinta BK 281 straipsnio 7 dalyje. Nuo 2019 m. balandžio 1 d. ši veika, kaip savarankiška nusikalstama veika, nustatyta BK 281¹ straipsnyje ir gali būti padaryta tiek tyčine, tiek neatsargia kaltės forma. Toks teisinio reglamentavimo pasikeitimas aktualus sprendžiant dėl BK 281 straipsnio (kiek tai susiję su vairavimu apsvaigus nuo alkoholio) ir BK 281¹ straipsnio taikymo, nustatius, kad apsvaigęs nuo alkoholio asmuo (kai girtumas yra lygus ar viršija 1,51 promilės) sukėlė BK 281 straipsnyje nurodytus padarinius.

Kasacinis teismas konstatavo, kad BK 281 straipsnio 2 dalies norma laikytina sudėtinė nusikalstama veika tais atvejais, kai minėtoje dalyje nurodytą veiką padaro ir pavojingas pasekmes (be kita ko, nesunkų sveikatos sutrikdymą) kitam asmeniui sukeldamas kaltininkas, kuris transporto priemonę vairavo neblaivus, kai jam nustatytas 1,51 ir daugiau promilių neblaivumas. Šios nusikalstamos veikos sudėties požymius atitinka tiek BK 281 straipsnio 2 dalis, tiek iš dalies ir BK 281¹ straipsnis, todėl šių normų santykis gali būti įvardijamas kaip normos-visumos (BK 281 straipsnio 2 dalis) ir normos-dalies (BK 281¹ straipsnis) konkurencija, kuriai esant norma-dalis paprastai netaikoma, nes ją visiškai savo požymiais apima norma-visuma. Taip išvengiama dirbtinio kaltinamojo teisinės padėties pasunkinimo, kai asmuo, iš esmės padaręs vieną nusikalstamą veiką, kaltinamas dviejų nusikalstamų veikų padarymu. Norma-dalis taikytina kartu su norma-visuma tik tais atvejais, kai ji nustato griežčiau baustiną nusikalstamą veiką, kuri negali būti apimta normos-visumos. Atitinkamai nustatius, kad norma-dalis nustato griežčiau baustiną nusikalstamą veiką, ji negali būti apimama normos-visumos ir kvalifikuojama atskirai; norma-visuma ir norma-dalis tarpusavyje sudaro idealiąją nusikalstamų veikų sutaptį. Bendriausia prasme griežtesnis baudimas tokiais atvejais nustatomas lyginant konkrečiose atitinkamo BK straipsnio dalyse nustatytas sankcijas. Išplėstinė septynių teisėjų kolegija išaiškino, kad, sprendžiant dėl pavienės sudėtinės nusikalstamos veikos arba idealiosios nusikalstamų veikų sutapties buvimo kaltininko veiksmuose, būtina atsižvelgti ne tik į konkrečiose atitinkamų BK straipsnių dalyse nustatytas sankcijas, bet ir į padarytų veikų tarpusavio santykį, jų pavojingumą, pažeistų baudžiamojo įstatymo saugomų vertybių svarbą, pažeistų objektų skaičių ir santykį, nusikalstamų veikų baigtumo momentą ir kitas aplinkybes. Išplėstinė septynių teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad šioje byloje norma-visuma laikoma nusikalstama veika gali būti padaroma tik neatsargia kaltės forma (BK 281 straipsnio 2 dalis), o norma-dalis – abiem kaltės formomis (BK 281¹ straipsnis).

Teismai nustatė, kad nuteistasis transporto priemonę vairavo neblaivus, pažeidė kelių eismo saugumo taisykles, sukėlė eismo įvykį, dėl kurio buvo nesunkiai sutrikdyta kitų dviejų žmonių sveikata. Kasacinis teismas konstatavo, kad nuteistojo neteisėtais veiksmais buvo pažeistas ne tik BK 281 straipsnio 2 dalyje ir BK 281¹ straipsnio 1 dalyje įtvirtintų nusikalstamų veikų pagrindinis tiesioginis objektas – transporto eismo sauga, bet ir papildomi BK 281 straipsnio 2 dalyje nustatytos nusikalstamos veikos objektai – sveikata ir nuosavybė. Be to, išplėstinė septynių teisėjų kolegija pažymėjo, kad skiriasi ir minėtų nusikalstamų veikų baigtumo momentai – BK 281¹ straipsnio 1 dalyje nustatyto nusikaltimo sudėtis yra formalioji, nereikalaujanti padarinių, ši veika yra laikoma baigta nuo kelių transporto priemonės vairavimo neblaiviam (kai asmeniui nustatytas 1,51 ir daugiau promilių neblaivumas), o BK 281 straipsnio 2 dalyje nustatyto nusikaltimo sudėtis yra materialioji, reikalaujanti padarinių, ši veika laikoma baigta tik kilus nurodytiems padariniams, t. y. nesunkiai sutrikdžius kito žmogaus sveikata. Skiriasi ir nuteistojo padarytų nusikalstamų veikų kaltės formos – BK 281¹ straipsnio 1 dalyje nustatyta nusikalstama veika nuteistasis padarė tiesiogine tyčia, t. y. suvokė, jog vairuoja transporto priemonę būdamas neblaivus, suprato pavojingą šių veiksmų pobūdį ir norėjo taip veikti, o BK 281 straipsnio 2 dalyje nurodytą veiką padarė būdamas nusikalstamai nerūpestingas, t. y. nors nuteistasis nenumatė, kad, būdamas neblaivus, pažeisdamas Kelių eismo taisykles, sukels eismo įvykį, dėl kurio bus nesunkiai sutrikdyta dviejų žmonių sveikata, tačiau pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes galėjo ir turėjo tai numatyti.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija nurodė, kad normos-visumos ir normos-dalies konkurencijai įveikti taikytini ne tik minėti kriterijai, bet ir griežtesnio baudimo taisyklė, tačiau kartu turi būti atsižvelgiama ne tik į šiose normose nustatytas sankcijas, bet ir į normų vertybinius kriterijus

bei padarytų veikų tarpusavio santykį apibūdinančius požymius. Išplėstinė septynių teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad nors BK 281 straipsnio 2 dalies sankcija yra griežtesnė nei BK 281¹ straipsnio 1 dalies sankcija (BK 281 straipsnio 2 dalies sankcijoje nurodyta baudos arba arešto, arba laisvės atėmimo iki trejų metų bausmė, BK 281¹ straipsnio 1 dalyje – baudos arba arešto, arba laisvės atėmimo iki vienerių metų bausmė), tačiau BK 281¹ straipsnio atveju didesnis baudimo griežtumas sietinas ir su tokiais teisiniais padariniais kaip teistumo skaičiavimas po bausmės už tyčinio nusikaltimo padarymą atlikimo (BK 97 straipsnis), sprendimo atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės nebegaliojimas, kai padarytas naujas tyčinis nusikaltimas (BK 38 straipsnio 4 dalis, 392 straipsnio 4 dalis, 40 straipsnio 8 dalis) ir pan. Tokius padarinius, kitaip nei neatsargių nusikalstamų veikų atveju, lemia didesnis padarytos veikos pavojingumas, kuri, be kita ko, sąlygoja ir tyčinė kaltės forma.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad siekiant nepaneigti baudžiamosios teisės esmės ir paskirties, be kita ko, neformuoti nebaudžiamumo ar klaidingos nuomonės dėl pernelyg švelnaus baudžiamumo už pavojingą visuomenei veiką, t. y. vairavimą neblaiviam, kai asmeniui nustatytas 1,51 ir daugiau promilių neblaivumas, svarbus ir proporcingumo aspektas – šiuo atveju nuteistojo suvokimas, už ką jis yra baudžiamas, t. y. tinkamas jo veiksmų pavojingumo ir padarinių įvertinimas. Kvalifikuojant kaltininko veiksmus tik pagal BK 281 straipsnio 2 dalį, t. y. nuteisiant tik už neatsargaus nusikaltimo padarymą, susidarytų situacija, kai asmuo būtų nuteistas tik už neatsargius veiksmus, o atsakomybės už tyčinį nusikaltimą išvengtų, tai būtų neteisinga ir vertinant kaltininko asmenybę (byloje nustatyta, kad nuteistasis nėra įgijęs teisės vairuoti) bei jo padarytų nusikalstamų veikų aplinkybes (byloje nustatyta, kad būdamas pas draugą jis išgėrė du butelius degtinės, tuomet sėdo neblaivus prie vairo; nuvažiavęs pas tėvus alkoholio nevartojo, tačiau iš tėvų, vėl neblaivus, vairavo automobilį, lenkdamas nesilaikė saugaus atstumo, nesuvaldė automobilio, taip sukėlė eismo įvykį, kurio metu buvo nesunkiai sutrikdyta kitų dviejų žmonių sveikata). Išplėstinė septynių teisėjų kolegija konstatavo, kad būdamas neblaivus (nustatytas 2,46 promilės neblaivumas) nuteistasis sąmoningai pasirinko tokį savo elgesio variantą, t. y. vairuoti automobilį būnant tokios neblaivumo būklės. Jis suvokė rizikingą ir pavojingą savo veiksmų pobūdį bei galėjo ir turėjo numatyti, kad jo veikos padariniai yra labai tikėtini ar net neišvengiami. Netaikant baudžiamosios atsakomybės pagal BK 281¹ straipsnio 1 dalį ir jį nuteisus tik pagal BK 281 straipsnio 2 dalį šioje byloje būtų paneigti įstatymo leidėjo tikslai, kartu ir baudžiamosios teisės esmė ir paskirtis, formuojamas nebaudžiamumas ir sudaromos prielaidos nusikalstamas veikas padariusiam asmeniui nepagrįstai palengvinti teisinę atsakomybę.

Taigi, vadovaudamasis griežtesnio baudimo taisykle, pagal teismų nustatytas faktines bylos aplinkybes įvertinęs nusikalstamų veikų, nustatytų BK 281 straipsnio 2 dalyje ir BK 281¹ straipsnio 1 dalyje, tarpusavio santykį apibūdinančius požymius, kasacinis teismas konstatavo, kad šiuo atveju susiklostė situacija, kai norma-visuma neatsargi nusikalstama veika neapima normos-dalies tyčinės nusikalstamos veikos. Asmens veika, kai jis vairavo būdamas neblaivus ir jam nustatytas 1,51 ir daugiau promilių neblaivumas, buvo baigta nuo vairavimo neblaiviam momento, todėl tuo atveju, kai asmuo, vairuodamas neblaivus, sukelia dar ir pasekmes, kurios nenurodytos BK 281¹ straipsnio 1 dalyje, jo veiksmai kvalifikuojami atskirai. Dėl to išplėstinė teisėjų kolegija padarė išvadą, kad nuteistojo priešingi teisei veiksmai – neatsargiai padarytas eismo įvykis, dėl kurio buvo nesunkiai sutrikdyta nukentėjusiųjų sveikata, ir tyčiniai veiksmai, vairuojant automobilį neblaiviam, kai jam nustatytas 2,46 promilės neblaivumas, turi būti kvalifikuoti kaip padaryti esant idealiajai nusikalstamų veikų sutapčiai, t. y. pagal BK 281 straipsnio 2 dalies ir BK 281¹ straipsnio 1 dalies sutaptį.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, kasacinis teismas panaikino apygardos teismo nuosprendį ir paliko galioti apylinkės teismo nuosprendį su pakeitimais dėl neteisingai pritaiktų BK 63, 64¹ straipsnių nuostatų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. spalio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-98-628/2022

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas

BPK 113, 115 straipsnių nuostatų taikymas

Dėl neturtinės žalos dydžio

Šioje byloje pirmosios instancijos teismas nukentėjusiajai ir civilinei ieškovei iš nuteistojo, atsižvelgdamas, be kita ko, ir į tai, kad jai jau išmokėta tam tikra pinigų suma neturtinei žalai atlyginti, priteisė 2300 Eur. Apeliacinės instancijos teismas šią sumą padidino iki 20 000 Eur, nurodydamas, kad pirmosios instancijos teismas nepakankamai įvertino padaryto sužalojimo pobūdį, gydymo trukmę, liekamuosius reiškinius, įtaką tolesnio nukentėjusiosios gyvenimo kokybei. Nuteistojo gynėjas kasaciniame skunde nurodė, kad apeliacinės instancijos teismas pažeidė CK 6.250 straipsnio 2 dalies nuostatas, nesant pagrindo nukrypo nuo suformuotos teismų praktikos panašaus pobūdžio bylose, taip padarė esminius BPK 113 straipsnio 2 dalies ir 115 straipsnio 1 dalies pažeidimus.

Kasacinis teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas nepažeidė CK 6.250 straipsnio 2 dalies reikalavimų, nes įvertino visas reikšmingas neturtinės žalos dydžiui nustatyti aplinkybes, t. y. atsižvelgė tiek į nukentėjusiosios patirtus fizinius išgyvenimus (atliktų operacijų skaičių, gydymosi trukmę), tiek į dvasinius išgyvenimus (praleisti studijų metai, nepasitikėjimas savimi, lytinis nevisavertiškumo jausmas, atsiradęs po padarinių, kilusių dėl eismo įvykio metu padarytų sužalojimų sukeltų komplikacijų), tiek į nuteistąjį charakterizuojančias aplinkybes (jo amžių, finansinę padėtį, padaryto nusikaltimo pobūdį). Kartu teisėjų kolegija pažymėjo, kad vien tik žalą padariusio asmens (nuteistojo) turtinę padėtį apibūdinančios aplinkybės pagal CK 6.250 straipsnio nuostatas nelemia neturtinės žalos dydžio išsprendimo klausimo, todėl nuteistojo turimi kiti finansiniai įsipareigojimai dėl tuo pačiu nusikaltimu sukeltų pasekmių negali turėti lemiamos reikšmės. Be kita ko, svarbu ir tai, kad visas aplinkybes, reikšmingas neturtinės žalos dydžiui nustatyti, išskyrus pasekmes (padaryto sužalojimo pobūdį, gydymo trukmę, liekamuosius reiškinius, įtaką tolesnio nukentėjusiosios gyvenimo kokybei), tinkamai įvertino pirmosios instancijos teismas, nes to nepaneigė apeliacinės instancijos teismas. Taigi kasacinis teismas nusprendė, kad apeliacinės instancijos teismas, nustatęs pirmosios instancijos teismo nuosprendžio trūkumą, atliko dalinį įrodymų tyrimą ir iš naujo įvertino bylos duomenis, susijusius su nukentėjusiajai atsiradusiomis pasekmėmis.

Dėl kasacinio skundo argumento, kad apeliacinės instancijos teismas nukrypo nuo kasacinio teismo praktikos panašaus pobūdžio baudžiamosiose bylose, teisėjų kolegija pažymėjo, jog teismų praktikos formavimasis yra nuolatinis procesas, todėl esminiai nukrypimai nuo teismų praktikoje susiformavusių neturtinės žalos dydžių yra galimi, kai konkrečios bylos faktiniai ypatumai yra pagrindas per žalą dydžiui nustatyti taikytinus teisinius kriterijus pagrįsti kitokią neturtinės žalos dydį. Apžvelgiamoje byloje nukentėjusiajai nustatytos išties komplikotos pasekmės – po eismo įvykio nustatytas minkštųjų audinių patinimas su poodine kraujosruva kairėje šlaunyje, odos nubrozdinimai nugaros apatinėje dalyje ir kairio šlaunikaulio kūno skeveldrinis lūžis, gydant traumos pasekmes (pooperaciniu laikotarpiu) išryškėjo lytinių lūpų edema (patinimas) su audinių nekroze, vyraujanti kairės pusės lytinėse lūpose, ir pooperacinių randų susiformavimu bei lytinių lūpų deformacija. Po patirtų komplikacijų lytinių organų srityje ir šių komplikacijų gydymo išliko matoma lytinių lūpų deformacija ir asimetrija, šie lytinių organų pakitimai gali būti koreguojami plastinės operacijos metu. Nors nukentėjusiosios amžius jokių būdu nėra lemiamas kriterijus, bet teisėjų kolegija atkreipė dėmesį ir į tai, kad ji yra jauno amžiaus, nesukūrusi šeimos, o atsiradusi lytinių organų deformacija neabejotinai sukelia dideles dvasines kančias ir nepatogumų intymaus gyvenimo srityje. Kasatoriaus teiginius, kad komplikacijas lėmė nukentėjusiosios organizmo reakcija, o ne eismo įvykis, kurio metu lūžo šlaunikaulis, kasacinis teismas pripažino nepagrįstais pažymėdamas, kad apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje, be kita ko, atsižvelgiant į ekspertų pateiktą ekspertizės aktą, nurodyta ir tai, jog šios pasekmės priežastiniu ryšiu yra susijusios su eismo įvykio metu patirtais sužalojimais. Teisėjų kolegija pripažino, kad nėra objektyvių medicininių duomenų, grindžiančių, jog po sužalojimų kairiajame šlaunikaulyje ir operacijų lytinių organų srityje būtų atsiradę liekamųjų funkcinių reiškinių, tačiau yra nustatyti vizualiniai pokyčiai, kuriuos galima

koreguoti tik plastinės operacijos metu. Taigi kasacinis teismas nusprendė, kad apeliacinės instancijos teismas, padidindamas neturtinės žalos dydį, atliko įrodymų tyrimą (paskyrė teismo ekspertizę), iš naujo įvertino reikšmingas aplinkybes ir priėmė motyvuotą sprendimą.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija nuteistojo gynėjo kasacinį skundą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-217-697/2022

BPK 320 straipsnio 3 dalies nuostatų laikymasis

Dėl neatsakymo į esminius apeliacinio skundo argumentus

Šioje byloje pirmosios instancijos teismas nuteistajam inkriminuotą nusikalstamą veiką perkvalifikavo iš BK 129 straipsnio 1 dalies (nužudymo) į 281 straipsnio 6 dalį (kelių eismo saugumo taisyklių pažeidimą vairuojant neblaiviam, dėl kurio įvyko eismo įvykis, dėl kurio žuvo žmogus), nustatęs, kad jis veikė neatsargia kaltės forma, esant nusikalstamam pasitikėjimui. Nukentėjusieji, nesutikdami su tokiu pirmosios instancijos teismo sprendimu, apskundė jį apeliacine tvarka, prašydami pirmosios instancijos teismo nuosprendį pakeisti ir nuteistojo nusikalstamą veiką perkvalifikuoti iš BK 281 straipsnio 6 dalies į 129 straipsnio 1 dalį, t. y. nuteisti jį pagal kaltinamajame akte pateiktą kaltinimą. Apeliacinės instancijos teismas nukentėjusiųjų apeliacinį skundą atmetė.

Prokuroro ir nukentėjusiųjų atstovo esminis paduotų kasacinių skundų argumentas buvo tai, kad pirmosios instancijos teismas, konstatuodamas, jog nuteistasis veikė esant neatsargumui (nusikalstamam pasitikėjimui), o ne netiesiogine tyčia, ir perkvalifikuodamas jo nusikalstamą veiką iš BK 129 straipsnio 1 dalies į 281 straipsnio 6 dalį, netinkamai taikė baudžiamąjį įstatymą. Netinkamą baudžiamojo įstatymo taikymą nulėmė teismo padaryti esminiai baudžiamojo proceso pažeidimai (BPK 20 straipsnio 5 dalis, 305 straipsnio 1 dalies 2 punktas), t. y. selektyviai įvertinti įrodymai, teismo išvadų grindimas samprotavimais, o ne objektyviais įrodymais.

Kasacinis teismas, pasisakydamas dėl pirmiau nurodytų kasatorių argumentų, pirmiausia pažymėjo, kad apeliaciniame skunde buvo išsamiai ir argumentuotai išdėstyta, kodėl, pasak apelianų, nuteistojo nusikalstami veiksmai turėtų būti vertinami ne kaip rizikingi, bet abejingi nusikalstamų padarinių atžvilgiu, t. y. kaip tyčinis nusikaltimas. Apeliantai, ginčydami nuteistojo įvykdyto nusikaltimo kaltės formą, nesutiko su teismo išvadomis, jog nuteistasis neįsijautė, kad apsvaigimo nuo alkoholio lygis (2,12 prom.) jam būtų trukdęs suvokti aplinką, kad važiuodamas nakties metu net 185 km/h greičiu gyvenvietėje, iškilus kliūčiai, jis būtų turėjęs objektyvią galimybę sustabdyti automobilį, kad pagrįstai pasiklovių savo vairavimo įgūdžiais, automobilio technine būkle, oro sąlygomis, žinomu jam kelio ruožu ir pan.

Teisėjų kolegija pritarė apeliacinės instancijos teismo pozicijai, kad byloje, atsakant į apeliacinio skundo argumentus, pagrindinis klausimas yra nuteistojo nusikalstamų veiksmų subjektyviosios pusės tinkamas nustatymas. Byloje būtina nustatyti, ar egzistavo objektyvios aplinkybės, leidusios nuteistajam lengvabūdiškai tikėtis išvengti baudžiamajame įstatyme nurodytų padarinių. Tačiau kasacinis teismas nustatė, kad į šį esminį apeliacinio skundo argumentą taip ir liko neatsakyta. Apeliacinės instancijos teismo nutartyje išdėstyti asmenų (nuteistojo, liudytojų) parodymai, išvardyti rašytiniai įrodymai ir konstatuota, kad byloje ištirti įrodymai suteikė pagrindą pirmosios instancijos teismui daryti pagrįstą išvadą apie neatsargią nuteistojo kaltę, pasireiškusią nusikalstamo pasitikėjimo forma. Kartu apeliacinės instancijos teismas plačiai išdėstė suformuotą kasacinio teismo praktiką dėl neatsargaus nusikaltimo atribojimo nuo tyčinės nusikalstamos veikos. Galiausiai teismas konstatavo, kad „teisėjų kolegija neturi pagrindo kategoriškai paneigti nuteistojo pozicijos, kad jis tikėjosi išvengti nenumatytų aplinkybių, susidūrimo su kitais eismo dalyviais, dėl kurio gali netekti gyvybės kitas eismo dalyvis, t. y. kad jis, sukeldamas eismo įvykį, veikė netiesiogine tyčia“. Kasacinis teismas nurodė, kad motyvų, pagrindžiančių tokią apeliacinės instancijos teismo išvadą, skundžiamoje nutartyje nėra. Apeliantai skunde ginčijo, išsamiai išdėstydami argumentus dėl visų kartu ir kiekvienos atskirai pirmosios instancijos teismo nustatytų ir įvertintų aplinkybių (2,12 prom. neblaivumas; 185 km/h automobilio greitis gyvenvietėje; paros

laikas; situacija iki įvykio, kai nuteistajam buvo bandoma sutrukdyti, esant neblaiviam, vairuoti transporto priemonę; jo veiksmai didinant automobilio greitį prieš pat susidūrimą; priešinga eismo kryptimi važiuojančio automobilio įjungti ilgo matymo žibintai; jo elgesys iš karto po įvykio ir kt.), galinčių patvirtinti ne rizikingą, bet abejingą nuteistojo elgesį galimų padarinių atžvilgiu. Apeliacinės instancijos teismas, atsakydamas į apeliacinio skundo argumentus, šių apeliaciniame skunde ginčijamų aplinkybių neįvertino ir dėl jų motyvuotų išvadų neišdėstė. Tokiu būdu kasacinis teismas nusprendė, kad apeliacinės instancijos teismas neįvertino šioje byloje teisiškai reikšmingų aplinkybių, nesivadovavo kasacinio teismo tokio pobūdžio bylose nuosekliai formuojama taisykle, kad aplinkybių, kuriomis remdamasis kaltininkas tikisi išvengti nusikalstamų padarinių, pobūdis turi esminę reikšmę vertinant, ar veika padaryta nusikalstamai pasitikint ar netiesiogine tyčia. Jeigu kaltininkas tikisi išvengti padarinių remdamasis sėkme, likimu, nuojauta, prietarais ir pan., tai netiesioginės tyčios požymis. Jeigu kaltininkas tikisi išvengti padarinių ir pasikliauja savo ar kitų asmenų savybėmis, žmogaus sukurtų objektų ar gamtos jėgų veikimu bei kitomis realiai egzistuojančiomis objektyviomis aplinkybėmis, tai nusikalstamo pasitikėjimo požymis.

Teisėjų kolegijos vertinimu, toks pirmiau nurodytas apeliacinės instancijos teismo sprendimo argumentavimas negali būti pripažįstamas tinkamai motyvuotomis teismo išvadomis dėl apeliacinio skundo prašymų ir esminių argumentų BPK 320 straipsnio 3 dalies prasme. Teisėjų kolegija padarė išvadą, kad šiuo atveju nebuvo tinkamai patikrintas pirmosios instancijos teismo nuosprendžio teisėtumas ir pagrįstumas ir atsakyta į esminius nukentėjusiųjų apeliacinio skundo argumentus dėl nusikalstamos veikos kvalifikavimo. Šiame kontekste kasacinis teismas pažymėjo, kad tuo atveju, jei apeliando nurodomi prieštaravimai dėl pirmosios instancijos teismo nuosprendžio pagrįstumo ir teisėtumo nepagrįsti, apeliacinės instancijos teismo sprendime turi būti aiškiai nurodyta, kodėl daroma tokia išvada.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismo sprendimo motyvavimas bendro pobūdžio teiginiais, tik deklaratyviai pritariant pirmosios instancijos teismo išvadoms dėl įrodymų vertinimo ir baudžiamojo įstatymo taikymo, konkrečiais motyvais nepaaiškinant, kodėl atmetami apeliacinio skundo argumentai dėl nuteistojo nusikalstamos veikos subjektyviosios pusės vertinimo, neišdėstant išsamių tokio sprendimo motyvų ir aiškiai neatsakius į esminius nukentėjusiųjų apeliacinio skundo argumentus, ne tik pažeidžia BPK 320 straipsnio 3 dalies nuostatas, bet kartu neatitinka ir BPK reikalavimų, keliamų teismo nuosprendžio ar nutarties turiniui (BPK 305 straipsnio 1 dalies 2 punktas, 332 straipsnio 3, 5 dalys). Dėl to kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį panaikino ir perdavė bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. spalio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-216-495/2022

III. CIVILINĖS BYLOS

Sutarčių teisė

Dėl nuomininko teisės reikalauti nuomos sutarties pasibaigimo, kai išnuomoto daikto savininkas pasikeičia nuomotojui pasibaigus dėl reorganizavimo; dėl nuomininko galimybės atsisakyti teisės reikalauti nuomos sutarties pasibaigimo pasikeitus išnuomoto daikto savininkui

Ieškovė prašė priteisti iš atsakovės skolą. Ji nurodė, kad atsakovė (nuomininkė) nepagrįstai vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.494 straipsnio 3 dalimi vienašališkai nutraukė negyvenamųjų patalpų nuomos sutartį, nes patalpų savininkas nepasikeitė, tik buvo reorganizuotas. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė.

CK 6.494 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta nuomininko teisė nutraukti nuomos santykius dėl to, kad pasikeitė nuomojamo daikto savininkas. Kasacinis teismas nurodė, kad nuomos sutarčiai pasibaigti pagal CK 6.494 straipsnio 3 dalį reikalingos dvi sąlygos: 1) išsinuomoto daikto nuosavybė iš nuomotojo turi pereiti kitam asmeniui ir 2) nuomininkas turi išreikšti valią (pareikalauti) nebetęsti

nuomos santykių su naujuoju daikto savininku. Su konkrečiu išnuomoto daikto nuosavybės perėjimo kitam asmeniui teisiniu pagrindu nuomininko teisė reikalauti nuomos sutarties pasibaigimo įstatyme nėra siejama, taigi ši nuomininko teisė gali būti įgyvendinama tiek išnuomoto daikto nuosavybei perėjus kitam asmeniui sandorio, tiek kitu įstatyme nustatytu pagrindu, svarbu, kad išnuomoto daikto savininku (nuomotoju) taptų kitas asmuo.

Byloje nustatyta, kad pradinė nuomotoja (ieškovės patronuojamoji įmonė), po reorganizavimo prijungta prie ieškovės, buvo išregistruota iš Juridinių asmenų registro, šiam juridiniam asmeniui pasibaigus, o atsakovei išnuomotų patalpų nuosavybės teisė perėjo ieškovei.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad bylą nagrinėję teismai pagrįstai nusprendė, jog ta aplinkybė, kad ieškovė po reorganizavimo perėmė savo patronuojamosios įmonės teises ir pareigas, nereiškia, jog ieškovė nėra savarankiškas juridinis asmuo. Jokių išimčių ar papildomų privalomų sąlygų nuomininko teisei reikalauti nuomos sutarties pasibaigimo universalus nuomotojo teisių ir pareigų perėmimo atveju CK 6.494 straipsnio 3 dalyje neįtvirtinta; nuomininkas, reikalaujantis pabaigti nuomos santykius, neprivalo naujam daikto savininkui nurodyti, dėl kokių priežasčių tęsti nuomos santykių jis nepageidauja. Todėl kasacinis teismas išaiškino, kad pagal CK 6.494 straipsnio 3 dalį nuomininkas turi teisę reikalauti nuomos sutarties pasibaigimo ir tais atvejais, kai išnuomoto daikto savininkas pasikeičia nuomotojui pasibaigus dėl reorganizavimo. Ši nuomininko teisė pagal įstatymą nėra ribojama jokiais sąlygomis, išskyrus bendro pobūdžio draudimą piktnaudžiauti teise.

Spręsdamas klausimą, ar nuomininkas gali atsisakyti CK 6.494 straipsnio 3 dalyje įtvirtintos teisės reikalauti nuomos sutarties pasibaigimo pasikeitus išnuomoto daikto savininkui, kasacinis teismas nurodė, kad ši nuomininko teisė nelaikytina gynybos ar savigynos būdu. CK 6.156 straipsnis, įtvirtinantis sutarčių laisvės principą, nedraudžia sudaryti susitarimų, kuriais sutarties šalis prisiimtų įsipareigojimą ateityje sudaryti vieną ar kitą sutartį. Taigi, nuomininkui iš anksto sutartimi savanoriškai įsipareigojus tęsti nuomos santykius (sudaryti sutartį) su nauju išnuomoto daikto savininku, sutarties laisvės principas nėra pažeidžiamas.

Kasacinis teismas taip pat atkreipė dėmesį, jog šalis siejant negyvenamųjų patalpų komerciniams nuomos santykiams nuomotojo asmuo nuomininkui paprastai neturi esminės reikšmės, todėl nuomininko valia nebetęsti nuomos santykių su naujuoju išnuomoto daikto savininku *per se* (savaime) nesudaro viešojo intereso, gintino imperatyvia teisės norma. Tuo tarpu komercinės paskirties patalpų nuomotojui nuomos teisinių santykių tęstinumas gali būti labai reikšmingas, nes daro tiesioginę įtaką tokios paskirties nekilnojamojo turto paklausai bei vertei. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas suformulavo tokią teisės aiškinimo taisyklę: CK 6.494 straipsnio 3 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal ją nedraudžiama komercinės negyvenamųjų patalpų nuomos sutarties šalims derybų keliu iš anksto susitarti dėl nuomininko atsisakymo naudotis teise reikalauti nuomos sutarties pasibaigimo pasikeitus išnuomoto daikto savininkui.

Konstatavęs, kad apeliacinės instancijos teismas iš dalies netinkamai aiškino ir taikė CK 6.494 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą teisės normą, taip pat netinkamai taikė sutarčių aiškinimo taisykles, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutarties dalį ir ją grąžino iš naujo nagrinėti šiam teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. spalio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-236-823/2022

Statybų teisė

Dėl Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos privalomojo nurodymo dėl savavališkos statybos padarinių pašalinimo taikymo ir vykdymo termino skaičiavimo, privalomąjį nurodymą apskundus teismui

Antstolis prašė teismo už Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos (toliau – Inspekcija) 2018 m. sausio 8 d. privalomojo nurodymo pašalinti savavališkos statybos padarinius nevykdymą skirti skolininkei baudą už kiekvieną sprendimo nevykdymo dieną valstybės naudai. Pirmosios instancijos teismas antstolio prašymą patenkino, apeliacinės – atmetė.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad taikant vyraujančio teisinio santykio doktriną tas pats teisinis ginčas vienu atveju gali būti nagrinėjamas bendrosios kompetencijos, kitu atveju – administracinio teismo, todėl iškyla bendrosios kompetencijos ir administracinių teismų praktikos suderinamumo poreikis. Sprendžiant bendrosios kompetencijos ir administracinių teismų praktikos suderinamumo problemą taikytina konstitucinė maksima, pagal kurią tokios pat (analogiškos) bylos turi būti sprendžiamos taip pat. Konstitucijoje įtvirtintų teisinės valstybės, teisingumo, asmenų lygybės teismui principų neatitiktų tokia situacija, kai bendrosios kompetencijos ir administraciniai teismai analogiškus teisinius ginčus spręstų skirtingai.

Kasacinis teismas konstatavo, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. sausio 6 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-168-695/2021 pateiktas Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymo 14 straipsnio nuostatų dėl privalomojo nurodymo taikymo jį apskundus teismui aiškinimas neatitinka susiformavusios administracinių teismų praktikos tuo pačiu klausimu, šis išsiskyrimas teismų praktikoje nėra objektyviai pagrįstas, neatitinka konstitucinės maksimos, kad tokios pačios bylos turi būti sprendžiamos analogiškai, todėl keistinas pradėtas formuoti bendrosios kompetencijos teismų precedentas.

Todėl kasacinis teismas išaiškino, kad Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymo 14 straipsnio nuostatos turi būti aiškinamos taip, jog privalomąjį nurodymą dėl savavališkos statybos padarinių šalinimo apskundus teismui jo galiojimas ir taikymas savaime nėra sustabdomas; bylą nagrinėjantis teismas turi teisę sustabdyti apskūsto privalomojo nurodymo galiojimą, taikdamas Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) laikinųjų apsaugos priemonių institutą. Jeigu teismas sustabdo privalomojo nurodymo galiojimą, sustabdomas ir jame nurodyto įvykdymo termino skaičiavimas; įsiteisėjus teismo sprendimui nepanaikinti privalomojo nurodymo, jo įvykdymo termino skaičiavimas tęsiamas toliau. Jeigu privalomojo nurodymo galiojimas nesustabdomas taikant laikinasias apsaugos priemones, jo savanoriško vykdymo terminas laikomas pasibaigusiu po teismo sprendimo nepanaikinti privalomojo nurodymo įsiteisėjimo arba kai sueina teismo nustatyti papildomi privalomojo nurodymo įvykdymo terminai ar įsiteisėja teismo sprendimas nepratęsti privalomojo nurodymo termino.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. spalio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-114-469/2022

Dėl statytojo sąvokos, nuosavybės teisės įgijimo pagaminant naują daiktą

Ieškovė Lietuvos Respublika, atstovaujama VĮ Turto banko, kreipėsi į teismą su ieškiniu, kuriuo prašė iškeldinti atsakovę Lietuvos laisvės kovų-Miško brolių draugiją (toliau – ir Draugija) iš ieškovei nuosavybės teise priklausančių gyvenamųjų namų su jai priklausančiu turtu. Atsakovė priešieškiniu prašė pripažinti ją ginčo statinių statytoja bei tokiu būdu įgijusią nuosavybės teisę į ginčo pastatus. Pirmosios instancijos teismas nusprendė iškeldinti Draugiją iš pastatų su visu jai priklausančiu turtu; atmetė Draugijos priešieškinį. Apeliacinės instancijos teismas pritarė pirmosios instancijos teismo išvadoms. Kasaciniame skunde buvo sprendžiamas klausimas dėl Draugijos nuosavybės teisės į ginčo pastatus įgijimo juos pagerinant (sukuriant) bei jos kaip pastatų statytojos pripažinimo.

Kasacinis teismas, nurodė, kad 4.47 straipsnio 4 punkte nustatytas nuosavybės teisės įgijimo pagrindas yra siejamas su naujo daikto pagaminimu, o ne jo pagerinimu ir ši teisės norma neturi būti aiškinama plačiai. Todėl CK 4.47 straipsnio 4 punkte nustatytas nuosavybės teisės įgijimo pagrindas pastačius daiktą negali būti aiškinamas kaip suteikiantis nuosavybės teisę į svetimą daiktą, kai kitas asmuo, naudodamasis juo, tą daiktą pagerina (pavyzdžiui, suremontuoja, atstato) nesant daikto savininko sutikimo dėl nuosavybės teisės perleidimo ar teisinio reglamentavimo, nustatančio tokią valdytojo teisę.

Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad nagrinėjamu atveju ginčas kilo dėl pastatų, kurie nuosavybės teise priklauso Lietuvos Respublikai. Sprendžiant klausimus dėl valstybei priklausančių nuosavybės objektų, turi būti atsižvelgiama į tokių daiktų išimtinumą ir jų reikšmę visuomenės poreikių tenkinimui, nes viešoji nuosavybė skirta viešiesiems poreikiams tenkinti. Pagal šioje byloje teismų nustatytas aplinkybes atsakovei ginčo pastatai buvo perduoti naudotis, jiems pagerinti buvo

skiriamos valstybės lėšos. Byloje nėra nustatytų aplinkybių, kad ieškovė teisėtu pagrindu perleido nuosavybės teisę į pastatus atsakovei. Atsakovė tik naudojo iš ieškovės gautas lėšas pastatų rekonstrukcijos darbams atlikti, bet ši aplinkybė savaime nėra pagrindas laikyti, kad atsakovė tapo pastatų statytoja ir įgijo į juos nuosavybės teisę.

Kasacinis teismas pritarė bylą nagrinėjusių teismų išvadai, kad nustatytos aplinkybės, susijusios su valstybės skirtu finansavimu pastatams atstatyti ir remontuoti, leidžia teigti, jog valstybė turėjo tikslą ne remti atsakovę, kaip organizaciją, o vykdyti valstybės funkcijas – tvarkyti Vilniaus miesto senamiestį ir ugdyti pilietinę visuomenę. Spręsdamas dėl ginčo pastatų statytojo teisinio statuso, kasacinis teismas nurodė, kad, sprendžiant dėl pastatų statytojo, turi būti vertinamas lėšų, kuriomis finansuota pastatų rekonstrukcija, pobūdis, jų skyrimo ir panaudojimo tikslai. Kasacinis teismas nusprendė, kad ginčą nagrinėję teismai teisingai aiškino Lietuvos Respublikos statybos įstatymo 2 straipsnio 99 dalyje įtvirtintą statytojo sąvoką ir, išsamiai įvertinę ginčiui reikšmingas aplinkybes, padarė pagrįstą išvadą, jog ieškovė (Draugija) nėra pastatų statytoja.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo sprendimą paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-95-611/2022

Nemokumo teisė

Dėl susijusių asmenų teisės bankrotuoti pagal vieną bankroto bylą

Pareiškėjai (sutuoktiniai) kreipėsi į teismą, prašydami iškelti fizinio asmens bankroto bylą. Pirmosios instancijos teismas šį prašymą patenkino, o apeliacinės instancijos – atmetė, nustatęs, jog vienas iš pareiškėjų buvo nesąžiningas.

Fizinių asmenų bankroto pagal vieną bylą pagrindai ir iškėlimo tvarka reglamentuojami Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo (toliau – FABĮ) 4¹ straipsnyje. Remdamasis aiškinamuoju raštu, kasacinis teismas konstatavo, kad FABĮ 4¹ straipsnio tikslas nėra nustatyti atskirą (savarankišką) susijusių fizinių asmenų bankroto procesą, tačiau tik sudaryti galimybę išvengti kelių skirtingų bankroto bylų iškėlimo ir nagrinėjimo. Įstatymas suteikia susijusiems asmenims teisę, bet ne pareigą prašyti iškelti bendrą bankroto bylą. Atitinkamai teismui suteikiama diskrecija įvertinti, koku būdu susijusių asmenų bankroto bylos turi būti nagrinėjamos (kartu ar atskirai). Teismas, spręsdamas šį klausimą, turėtų būti aktyvus, esant poreikiui pareikalauti papildomų duomenų ar informacijos, reikalingos tinkamam sprendimui dėl susijusių asmenų bankroto bylos iškėlimo pagrindų priimti.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad tokiu atveju, kai keli asmenys kreipiasi į teismą su vienu bendru pareiškimu, o teismui, nustatius, kad pareiškimą pateikę asmenys yra taip glaudžiai susiję bendru turtu bei prievolėmis kreditoriams, jog nėra objektyvaus pagrindo jų atskirti, tai sudaro prielaidas daryti išvadą, kad apie vieno iš pareiškėjų nesąžiningus veiksmus turi (turėjo) būti žinoma ir kitam pareiškėjui, siekiančiam bankrotuoti toje pačioje byloje. Tokiu atveju teismas, nustatęs vieno iš pareiškėjų nesąžiningumą FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 2 punkte nustatytais pagrindais, galėtų spręsti, kad nesąžiningu vadovaujantis šia teisės norma pripažintinas ir kitas pareiškėjas. Tačiau jei skolininkų turtą ir (ar) skolinius įsipareigojimus galima objektyviai atskirti, pareiškimą dėl susijusių asmenų bankroto bylos iškėlimo nagrinėjantis teismas turėtų įvertinti galimybę dėl vieno iš skolininkų bankroto bylos iškėlimo esant visoms FABĮ nustatytooms sąlygoms.

Nagrinėjamoje byloje apeliacinės instancijos teismas, nuspręsdamas, kad nėra pagrindo iškelti vieno iš pareiškėjų bankroto bylą, turėjo vertinti galimybę iškelti kito pareiškėjo bankroto bylą, ir priešingai, jeigu teismas nuspręstų, kad šių asmenų bankroto bylų išskirti netikslinga, turėtų pasisakyti, dėl kokių aplinkybių abiejų pareiškėjų sąžiningumas bankroto bylos iškėlimo tikslais vertintinas bendrai.

Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad apeliacinės instancijos teismas, remdamasis išimtinai tik ikiteisminio tyrimo (kuris buvo nutrauktas) duomenimis ir individualiai nevertindamas galimų

pareiškėjo nesažiningų veiksmų, netinkamai vertino byloje esančius duomenis, nukrypo nuo kasacinio teismo formuojamos praktikos šioje srityje.

Dėl nurodytų aplinkybių apeliacinės instancijos teismo nutartis buvo panaikinta ir byla perduota šiam teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. spalio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-226-313/2022

Civilinio proceso teisė

Dėl bylos apeliacinės instancijos teisme išnagrinėjimo neteisėtos sudėties teismo kaip absoliutaus teismo sprendimo negaliojimo pagrindo

Nagrinėjamoje byloje kasacinis teismas sprendė klausimą, ar egzistuoja absoliutus apeliacinės instancijos teismo nutarties negaliojimo pagrindas. Atsakovo teigimu, jo paduotą apeliacinį skundą turėjo išnagrinėti trijų teisėjų kolegija, o ne vienas teisėjas, todėl byla apeliacine tvarka išnagrinėta neteisėtos sudėties teismo.

CPK 329 straipsnio 2 dalies 1 punkte nustatyta, kad absoliučiu sprendimo negaliojimo pagrindu pripažįstamas atvejis, kai byla išnagrinėta neteisėtos sudėties teismo. Kasacinis teismas yra nurodęs, jog sąvoka „teisėtos sudėties teismas“ reiškia, kad nagrinėjant civilinę bylą nebūtų pažeisti teismo sudėčiai keliami reikalavimai, užtikrintas teisėjų ir teismų nepriklausomumo ir nešališkumo principų įgyvendinimas, o civilinė byla būtų išnagrinėta teisėjo (teisėjų kolegijos), turinčio (-ios) įstatymo nustatyta tvarka suteiktus įgaliojimus.

Pagal bendrą taisyklę, įtvirtintą CPK 304 straipsnio 1 dalyje, civilines bylas apeliacine tvarka nagrinėja trijų teisėjų kolegija. Ir tik tais atvejais, kai apeliaciniu skundu ginčijama suma yra ne didesnė negu du tūkstančiai eurų, taip pat ypatingosios teisenos bylos apeliacine tvarka nagrinėjamos vieno teisėjo. Taigi, apeliacinės instancijos teismo sudėtis priklauso nuo dviejų kriterijų: apeliacine tvarka ginčijamos sumos dydžio ar teisenos, taikomos nagrinėjant civilinę bylą.

Nagrinėjamu atveju teismo Civilinių bylų skyriaus pirmininko nutartimi apeliaciniam skundui nagrinėti buvo paskirtas vienas teisėjas. Kasacinis teismas, susipažinęs su atsakovo apeliacinio skundo turiniu, nustatė, kad nurodyta ginčijama suma yra didesnė negu du tūkstančiai eurų, dėl to šios civilinės bylos nagrinėjimas apeliacine tvarka vieno teisėjo nėra galimas. Be to, ieškovės inicijuota civilinė byla yra dėl turtinės žalos atlyginimo priteisimo. Tokio pobūdžio civilinių bylų nagrinėjimas vyksta pagal bendrąsias ginčo, o ne ypatingosios teisenos taisykles.

Dėl nurodytų aplinkybių kasacinis teismas konstatavo, kad atsakovo apeliaciniam skundui nagrinėti nepagrįstai buvo paskirtas vienas teisėjas, o ne sudaryta trijų teisėjų kolegija, todėl byloje yra absoliutus apeliacinės instancijos teismo nutarties negaliojimo pagrindas. Remiantis šiomis aplinkybėmis, apeliacinės instancijos teismo nutartis buvo panaikinta ir byla perduota iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-244-313/2022

Vykdomo procesas

Dėl vykdomojo rašto išdavimo pagal teismo nutartimi patvirtintą taikos sutartį ir jo pateikimo vykdyti senaties termino skaičiavimo

Ieškovė prašė teismo išduoti vykdomąjį raštą pagal teismo nutartimi patvirtintą taikos sutartį, kadangi atsakovė nevykdė šios sutarties sąlygų. Ieškovė nurodė, kad paskutinės periodinės išmokos sumokėjimo terminas pagal taikos sutarties sąlygas nustatytas 2016 m. lapkričio 18 d. Atitinkamai terminas vykdomajam dokumentui pateikti vykdyti dar nėra suėjęs ir pasibaigia 2021 m. lapkričio 18 d. Pirmosios instancijos teismas, konstatavęs, kad ieškovė senaties termino vykdomajam dokumentui pateikti nepraleido, prašymą tenkino. Apeliacinės instancijos teismas nusprendė priešingai, todėl prašymą atmetė.

CPK 646 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad jeigu nevykdoma teismo patvirtinta taikos sutartis, suinteresuota šalis gali kreiptis į bylą išnagrinėjusį teismą su prašymu išduoti vykdomąjį raštą. Pagal CPK 646 straipsnio 6 dalį teismas neišduoda vykdomojo rašto, kai yra pasibaigęs CPK 606 straipsnyje nustatytas vykdomojo rašto pateikimo vykdyti senaties terminas. CPK 606 straipsnio 2 dalyje nustatytas bendrasis procesinių dokumentų vykdymo senaties terminas pagal vykdomuosius raštus. Vykdomieji raštai pagal teismo sprendimus gali būti pateikti vykdyti per penkerius metus nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos. Senaties terminas pateikti vykdyti vykdomuosius raštus prasideda nuo teismo sprendimo, kurio pagrindu išduotas vykdomasis raštas, įsiteisėjimo. To paties straipsnio 4 dalyje nustatyta speciali periodinių išmokų išieškojimui taikytina taisyklė, pagal kurią, jeigu pagal teismo sprendimą išieškomos periodinės išmokos, tai vykdomieji dokumentai galioja per visą laikotarpį, kuriam priteistos išmokos, o šio straipsnio 2 dalyje nustatytas terminas prasideda nuo kiekvienos išmokos termino pasibaigimo dienos.

Kasacinis teismas konstatavo, kad, šalims sudarius taikos sutartį ir skolos sumokėjimą išdėsčius dalimis, kiekvienos skolos dalies sumokėjimo termino pažeidimas reiškia ir tos dalies taikos sutarties pažeidimą, jeigu šalys nėra susitarusios kitaip. Šalis, kurios naudai turi būti vykdoma teismo patvirtinta taikos sutartis, tokiu atveju turi teisę reikalauti išduoti vykdomąjį raštą dėl laiku nesumokėtos taikos sutartimi išdėstytos skolos dalies. Dėl to kasacinis teismas išaiškino, kad teismui patvirtinus taikos sutartį, kuria išdėstomas skolos sumokėjimas dalimis, penkerių metų senaties terminas vykdomajam raštui pateikti vykdyti prasideda nuo kiekvienos tokia taikos sutartimi išdėstytos skolos dalies sumokėjimo termino pabaigos kiekvienai išdėstyta skolos daliai atskirai. Tai reiškia, kad vykdomasis raštas pagal teismo nutartį, kuria patvirtinta taikos sutartis ir skolos sumokėjimas išdėstytas dalimis, gali būti išduodamas dėl tų mokėjimų, kurie patenka į paskutinių penkerių metų laikotarpį iki kreditoriaus prašymo išduoti vykdomąjį raštą pateikimo dienos.

Nagrinėjamu atveju teismai, netinkamai nustatę vykdomojo rašto pateikimo vykdyti senaties termino pradžią, netinkamai išsprendė ieškovės prašymo išduoti vykdomąjį raštą pagal teismo patvirtintą taikos sutartį pagrįstumą. Teisingam pareiškėjos prašymo dėl vykdomojo rašto išdavimo išsprendimui turi būti nustatyta, kokia ginčo taikos sutartimi išdėstytų mokėjimų dalis pateko į penkerių metų laikotarpį iki ieškovės kreipimosi į teismą dėl vykdomojo rašto išdavimo. Todėl apeliacinės instancijos teismo nutartis buvo panaikinta ir klausimas dėl vykdomojo rašto išdavimo perduotas iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-235-469/2022

Dėl antstolio veiksmų, grąžinant teismo išduotą vykdomąjį raštą dėl baudos už administracinę teisės pažeidimą išieškojimo, priėmus išieškojimo negalimumo aktą ir užbaigus vykdomąją bylą

Pareiškėja (Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos – toliau VMI) prašė panaikinti antstolio patvarkymą dėl vykdomosios bylos užbaigimo ir vykdomojo dokumento grąžinimo. Antstolis priėmė patvarkymą, kuriuo grąžino pareiškėjai 2008 m. teismo išduotą vykdomąjį raštą dėl baudos už administracinę teisės pažeidimą išieškojimo, priėmus išieškojimo negalimumo aktą, nesant skolininkės turto ir (ar) lėšų, iš kurių būtų galima priverstinai išieškoti baudą.

Pirmosios instancijos teismas tenkino pareiškėjos skundą, pritardamas VMI argumentams, kad antstolis, priėmęs patvarkymą užbaigti vykdomąją bylą, vykdomuosius raštus turėjo grąžinti protokolą surašiusiam organui (pareigūnui) arba nutarimą priėmusiam organui (pareigūnui), todėl panaikino skundžiamą antstolio patvarkymą. Apeliacinės instancijos teismas laikėsi priešingos pozicijos ir nusprendė, kad antstolis pagrįstai grąžino vykdomąjį dokumentą pareiškėjai VMI, kaip išieškotojai, todėl panaikino pirmosios instancijos teismo nutartį ir pareiškėjos skundą atmetė.

Kadangi bauda už administracinę teisės pažeidimą paskirta 2008 m., teismai, nenustatę, kad skolininkės padaryta veika būtų perkvalifikuota pagal Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksą (įsigaliojusį nuo 2017 m. sausio 1 d.), pagrįstai taikė Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso (toliau – ATPK) nuostatas.

Kasacinis teismas nusprendė, kad pirmosios instancijos teismas padarė pagrįstą išvadą, jog, įvertinus tai, kad ginčo vykdomoji byla buvo vykdoma pagal 2008 m. teismo nutarimą (t. y. iki ATPK pakeitimų, kuriais, be kita ko, buvo įtvirtinta būtent VMI pareiga vykdyti nutarimo skirti baudą už administracinį teisės pažeidimą vykdymo kontrolę), todėl, vadovaujantis iki 2015 m. birželio 30 d. galiojusio ATPK redakcijos 309 straipsnio 2 dalimi, 312 straipsniu, antstolis, priėmęs patvarkymą užbaigti vykdomąją bylą, vykdomąjį dokumentą turėjo grąžinti nutarimą priėmusiam organui (pareigūnui), o jeigu nutarimą priėmė teismas ar administracinė komisija prie savivaldybių tarybų, – protokolą surašiusiam organui (pareigūnui), kuriam priskirtina nutarimo skirti administracinę nuobaudą vykdymo kontrolė. Taigi iki 2015 m. birželio 30 d. VMI nebuvo priskirta teismo nutarimu paskirtų baudų už administracinius teisės pažeidimus vykdymo kontrolė.

Konstatavęs, kad ginčijamu antstolio patvarkymu vykdomasis dokumentas nepagrįstai grąžintas pareiškėjai VMI, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį panaikino ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo nutartį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-215-701/2022

Viešieji pirkimai

Dėl ūkio subjekto viešojo pirkimo konkurse pateikto pasiūlymo klaidų šalinimo (tikslinimo)

Ieškovė (tiekėja) ginčijo atsakovės (perkančiosios organizacijos) sprendimą, kuriuo buvo atmesta jos paraiška viešajame pirkime. Grįsdama kvalifikacijos reikalavimą, ieškovė pateikė pažymą apie įvykdytą sutartį, tačiau atsakovė informavo, jog nėra duomenų, ar sutartis įvykdyta tinkamai. Ieškovė pateikė papildomą pažymą, kurioje buvo nurodyta, kad buvo laikytasi visų sutarties sąlygų, tik praleista galutinė data, ir duomenis apie dar vieną papildomą įvykdytą sutartį.

Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė, nurodęs, jog antroji pažyma nepatvirtino ieškovės atitikties profesinio pajėgumo reikalavimui, o su ieškovės pateiktu paraiškos paaiškinimu pridėta nauja sutartis ir užsakovo deklaracija laikytini naujais duomenimis, kurie negalėjo būti priimti ir vertinami. Apeliacinės instancijos teismas, priešingai, laikė, kad tuo pačiu paaiškinimu pateikta nauja sutartis turėjo būti priimta ir vertinama, nes tai nėra pakartotinis pirminių duomenų tikslinimas, todėl ieškinį patenkino iš dalies.

Apeliacinės instancijos teismas savo sprendimą, be kita ko, grindė tuo, kad pirkimo sąlygos stokojo aiškumo, nes ieškovei galėjo būti neviseškai aiškus sąvokos „tinkamai įvykdyta sutartis“ turinys, ir dėl to, nustačius pasiūlymo trūkumą, jai turėjo būti leista pasitaisyti. Kasacinis teismas su tokia išvada nesutiko, kadangi, pirkimo sąlygose atskirai neapibrėžus (nesusiaurus) visuotinai suprantamos ir taikytinos universalios sutarties netinkamo vykdymo sąvokos, jai suteiktina kaip įmanoma platesnė prasmė. Remdamasis tiek CK (ypač 6.205 straipsniu), tiek šiuo atveju specialiuoju taikytinu teisės aktu – Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų, atliekamų gynybos ir saugumo srityje, įstatymu (toliau – VPAGSSĮ), kasacinis teismas padarė išvadą, kad sąvoka „tinkamai įvykdyta sutartis“, kurios atsakovė atskirai neapibrėžė, turėtų būti aiškinama ir taikoma kaip apimanti bet kokių sutartinių įsipareigojimų tinkamą įvykdymą. Todėl akivaizdu, kad nagrinėjamu atveju tiekėjo patikimumas ir pajėgumas nesuderinami su anksčiau sudarytoje sutartyje įtvirtintų prievolių įvykdymo terminų pažeidimu, nepriklausomai nuo tokio pažeidimo pobūdžio.

Bylą nagrinėję teismai taip pat rėmėsi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 11 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-272-378/2020 pateiktais išaiškinimais, tačiau skirtingai vertino ginčo aplinkybes. Kasacinis teismas pažymėjo, kad nors iš tiesų minėtoje byloje buvo nagrinėtos išskirtinės faktinės aplinkybės, kai tiekėjas ir perkančioji organizacija dėl kvalifikacijos duomenų tikslinimo susirašinėjo daugybę kartų, tačiau tai *per se* (savaime) nereiškia, kad teisės aiškinimo taisyklė – tiekėjai turi teisę tikslinti tik pradinius (pateiktus su pasiūlymu) kvalifikacijos duomenis ir tik vieną kartą – taikytina tik tokiais išimtiniais atvejais. Ribojimas kvalifikacijos duomenis tikslinti tik vieną kartą tampa aktualus nuo antrojo perkančiosios organizacijos kreipimosi ar (ir) dalyvio antrojo atsakymo į jį tikslinant pirminę informaciją. Nagrinėjamu atveju ieškovė savo atsakymu ne

tik pateikė prašomą informaciją, kuri galutinai patvirtino jos neatitiktį profesinio pajėgumo reikalavimui, bet ir papildomai nurodė kokybiškai naujus duomenis apie iš anksto neišviešintą sutartį.

Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad teisinį vertinimą, jog ieškovei neturėjo būti pripažinta teisė pateikti duomenis apie naują sutartį, o jei šie būtų pateikti – juos vertinti, patvirtina ir naujausia kasacinio teismo praktika dėl tiekėjų pasiūlymų tikslinimo, pateikta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išplėstinės teisėjų kolegijos 2022 m. birželio 20 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-7-210-469/2022. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 45 straipsnio 3 dalies, 55 straipsnio 9 dalies nuostatos iš esmės nesiskiria nuo VPAGSSI 28 straipsnio 4 dalies, 33 straipsnio 5 dalies nuostatų, todėl pirmiau nurodytoje nutartyje pateikti išaiškinimai aktualūs nagrinėjamam ginčui. Nors aptariamoje kasacinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos byloje buvo sprendžiama dėl pasiūlymo dalies, susijusios su teisiniais pirkimo objekto aspektais (prekių kokybės garantija), tačiau, atsižvelgiant į bendrą pasiūlymo trūkumų šalinimo modelį, pateiktos teisės aiškinimo taisyklės aktualios ir tapačiai taikytinos kvalifikacijos duomenų tikslinimo atveju.

Kasacinis teismas konstatavo, kad nei atsakovės paprašyta, nei savo iniciatyva ieškovė negalėjo pateikti naujų duomenų apie iš anksto nedeklaruotos sutarties vykdymo aplinkybes. Priešingi veiksmai suponuotų paraiškos esmės keitimą, t. y. *de jure* (teisiškai; pagal teisę) naujo pasiūlymo pateikimą. Tai, kad antroji sutartis sudaryta ir įvykdyta tinkamai prieš ieškovės paraiškos pateikimą, savaime nesuponuoja vertinimo, jog pasiūlymų trūkumų šalinimo ribojimai ieškovės atžvilgiu turėtų būti aiškinami ir taikomi palankiau nei tais atvejais, jei tokios aplinkybės būtų nesusiklosčiusios. Nagrinėjamoje byloje pateikta informacija galėjo būti tikslinama pateiktos pažymos dėl pirmos sutarties įvykdymo ir vėlesnio jos detalizavimo atžvilgiu, bet ne dėl naujos sutarties pateikimo.

Remdamasis nurodytomis aplinkybėmis, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo sprendimą ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-328-469/2022

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

Gynėjų g. 6, 01109 Vilnius

Tel. + 370 5 2 616 466

Faks. + 370 5 261 6813

El. paštas: lat@teismas.lt

www.lat.lt